

**BÖCSKEI BALÁZS – FEKETE MARIANNA –
NAGY ÁDÁM – SZABÓ ANDREA**

„Az iskolában ennél jobb átlagom még soha nem volt: egyfolytában ötöst kaptam”

Az online oktatás a magyar fiatalok percepciói alapján – egy empirikus társadalomtudományi alapú kutatás első eredményei¹

TANULMÁNYOK

ÖSSZEFOGLALÓ

Tanulmányunkban az online oktatással kapcsolatos percepciók és tapasztalatok mentén felvetődő kérdésekre olyan elbeszélte történetek segítségével igyekszünk választ találni, melyek megfelelően jelezhetik a járvány 15–29 éves korosztályra gyakorolt hatásait. Azt feltételezzük, hogy a 2020-as, 2021-es és részben 2022-es évek globális pandémiás eseményei, amelyek a digitális oktatáshoz kötődnek, mélyreható és hosszan tartó hatással lehetnek a fiatalokra mint társadalmi csoportra. Egyelőre azonban csak néhány olyan tudományos eredmény áll rendelkezésünkre, amelyek képesek hozzájárulni a COVID-19 világjárvány fiatalokra gyakorolt hosszú távú hatásainak felméréséhez. A kutatás során alkalmazott Big Data-elemzés, az ún. *social listening* módszer (közösségi médiafigyelés) feltárta a 15–29 évesek online oktatással kapcsolatos tapasztalatait és véleményét, a fiatalok reflektáltak az infrastruktúrális szempontból észlelt kompetenciakülönbségekre, oktatásszervezési problémákra, eszközhasználati nehézségekre. Digitális oktatásról alkotott értékelésük kettős: a pozitív attitűdök elsősorban a tanulói teljesítmény méréséhez/értékeléséhez, a negatívak a tanulási folyamat eredményességéhez fűződnek, felértékelve egyben a jelenléti oktatást. Kiemelt negatívumot jelentett az online iskola társas kapcsolatokra gyakorolt erodáló hatása, valamint a járványügyi előírásokkal (maszkviselés, védőoltás) vagy azok be nem tartásával (távolságtartás) kapcsolatos problémák is tükröződtek az értékelésben.

Kulcsszavak: *online oktatás, COVID-19, 15 – 29 éves fiatalok, online fókuszcsoport, Big Data, social listening (közösségi médiafigyelés)*

¹ Jelen tanulmány és a háttérül szolgáló kutatás az MTA „A poszt-COVID-jelenségek kutatásának támogatása” céljából kiírt akadémiai pályázat 2021/19. számú, *Generációk azonosítása Big Data logikával a poszt-pandémiás időszakban* című projektje keretében készült.

BEVEZETÉS

A magyar Kormány 1102/2020. (III. 14.) Korm. határozatával (a koronavírus miatt a köznevelési és szakképzési intézményekben új munkarend bevezetéséről) kötelezően elrendelte valamennyi köznevelési intézmény és szakképző intézmény számára a nevelés-oktatás tantermen kívüli, digitális formában történő megszervezését 2020. március 13. péntek estétől március 16. hétfőig. Ezzel a rendelettel, illetve a felsőoktatásra vonatkozó (41/2020. (III. 11.) Korm. rendelet) rendelettel kezdődött az egyszerűség kedvéért „online oktatás”-nak nevezett, majd 1,5 évig tartó periódus a magyar oktatási rendszer történetében.²

Okkal feltételezhető, hogy a fiatalok jelentős része számára a digitális tanrend időszakával is azonosított 2020-as, 2021-es és részben 2022-es év globális történései a fiatalok mint társadalmi csoport számára is mélyrehatóak lehetnek, illetve maradandó következményekkel járhatnak – ugyanakkor mindezidáig kevés hazai tudományos eredmény járult hozzá a COVID-19 járvány fiatalokra gyakorolt tartós hatásának felméréséhez. Nem tudjuk elég árnyaltan megítélni, hogy a társas élet közvetlen korlátozása, a digitális oktatás, a távolságtartás, a közösségek, szociális kapcsolatok hiányából adódó problémák vagy a tartós egyedüllét a fiatalok számára „múló rosszsullét”-e csupán, amely alig érinti meg őket, s később sem

„múló rosszsullét”-e
csupán, vagy pedig ún.
generációképző életesemény

mérföldkövet jelentő emlékként szervesül, vagy pedig életmeghatározó sarokpont, olyan ún. generációképző életesemény, amely alapvetően alakítja át életmódjukat, jövőképüket, problémaészlelésüket, viselkedési mintázataikat, ezáltal formálva generációs jellemzőiket is. Az offline társas kapcsolatok szigorú korlátozása, a szociális élet és a szabadidő-eltöltés online térbe kerülésének felerősödő mértéke alapvetően a hétköznapi emlékezet része. Ennek az emlékezetnek a megismerése, valamint a poszt-COVID időszakra gyakorolt kihatásainak modellezése a szokásos társadalomtudományi módszerekkel egyszerűen nem lehetséges. Az emlékezet ugyanis nemcsak kopik, de átalakul, aktualizálódik és a jelenhez igazodik.

Engler, Markos és Dusa (2021) a digitális oktatás következményeit vizsgálva arra a következtetésre jutnak, hogy a szülők iskolá-

zottsága kevésbé befolyásolta a szülők és gyermekeik közös tanulási gyakoriságát. További társadalmi csoportjellemzők (település típusa, anyagi helyzet) sem mu-

tattak szignifikáns összefüggést a közös tanulással, amiből a szerzők azt a következtetést vonják le, hogy a rendkívüli helyzetben minden szülő, társadalmi hovatartozástól függetlenül maximálisan próbálta támogatni gyermekét. Ahol találtak statisztikai értelemben vett eltérést, ott utóbbit érdemben a szülő munkavégzése és a gyermekek száma befolyásolja. Amennyiben a szülő otthonról dolgozott a pandémia idején, kevesebb ideje jutott gyermeke segítésére, iskolai

² 2020 októberében a felsőoktatási intézményekre újra szigorú szabályokat hoztak. 484/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet idején alkalmazandó védelmi intézkedések második üteméről, amely szerint „Az egyetemek, főiskolák digitális munkarendre térnek át.”

feladatának ellenőrzésére. A gyermekszám növekedése viszont ösztönözte a szülőt a közös tanulásra. „[...] A] vírus okozta iskolabezárás első hullámában az otthoni tanulást leginkább a család minőségi együtt töltött ideje határozta meg [...]. [A] társadalmi státust meghatározó anyagi, kulturális tőke nagyságát felülírja a családon belüli kapcsolati tőke mozgósítása” (Engler és mtsai, 2021, 83. o.). Hermann Zoltán (ld. *Qubit*, 2020) a 2017. évi országos kompetenciamérés alapján úgy becsülte, hogy „[a] 6., 8. és 10. évfolyamon a diákok 12, 10 és 7 százaléka egyáltalán nem elérhető, további 7, 7 és 6 százaléka erősen korlátozottan elérhető az online oktatás számára. Összességében ez a diákok 20, 17 és 12 százaléka”.

Szilveszter, Kassai, Takács és Futó (2021) szintén arra az eredményre jutottak, hogy kevésbé a szülő társadalmi státusa vagy kulturális tőkéje határozta meg a pandémia időszakában az otthoni tanulás sikereit, mint inkább ezen tényezők közvetett hatásai. Ilyenek a család alkalmazkodóképessége, nyugodt, rendezett fizikai környezet kialakításának lehetősége, valamint a kiszámítható rendszeres napirend. Fontos megállapításuk, hogy a társadalmi státusz hatásait szélesebben érdemes értelmezni, szükséges a családi légkört is vizsgálni a gyermek iskolai teljesítményének vizsgálatakor. *Panarese és Azarita* (2021) olasz, míg *Almahasees, Mohsen és Amin* (2021) jordán mintán vizsgálva pont erre a következtetésre jutottak, azaz a napi rutin megtartása nagyban segítette a fiatalokat a kezdeti nehézségek áthidalásában. *Heidrich* és munkatársai (2022) osztrák általános iskolásokat vizsgálva azt tapasztalták,

hogy a diákok több támogatásra és nagyobb biztonságra vágytak az online tanítás hónapjai alatt, vagyis a legfontosabb negatív következmény az általános elbizonytalanodás lehetett.

Az MTA felhívására, egy „a poszt-COVID-jelenségek kutatására irányuló nagy kockázatú pályázat” keretében kutatócsoportunk azt vizsgálja, hogy a magyar fia-

talok hogyan éltek meg ezt az időszakot, van-e esélye annak, hogy a koronavírusjárvány, egészen pontosan az annak következtében kialakult pandémia és az azzal járó társa-

dalmi szeparáció, valamint a szocializációs folyamatok módosulása olyan következményekkel járt, hogy a hagyományos generációs elméleteket érdemes újragondolni, és a korábbi betűgenerációk helyett COVID-generációról beszélni (*Fekete*, 2020; *Szabó*, 2020; *Fekete és Nagy*, 2020; *Nagy és Fekete*, 2020; *Zwanka és Buff*, 2020; *Fekete és Nagy*, 2021; *Déri és Szabó*, 2021; *Székely*, 2021, *Kutwa*, 2021; *Szabó és Déri*, 2022).

COVID, DIGITÁLIS OKTATÁS, BIG DATA

Abban a megítélésben tudományos és közéleti konszenzus mutatkozik, hogy a COVID aszteroidaként érkezett a fiatalok életvilágába, de vajon becsapódása, annak hatása, illetve az ehhez történő alkalmazkodás mértéke a korábbi generációs mintázatokhoz képest új és más-e annyira, hogy az esemény egy történelmileg azonosítható COVID-generáció kialakulását eredményezhette, eredményezheti? Az eseményből és eddigi folyományaiból ugyan *önmagában* nem következik, hogy néhány év távlatából

szükséges a családi légkört is vizsgálni a gyermek iskolai teljesítményének vizsgálatakor

máris paradigmaváltó cezúrának tekinthetnénk ezeket a társadalmi szerveződést vagy a politikai gondolkodást illetően – de az időszak, jelentősége okán, elgondolható 1956, 1968, 1989 vagy 2001 idejéhez hasonló korszakhatárnak. Nyilván utólag, visszatekintve lehet csak *vizsgálni* azt, hogy korszakváltásnak voltunk/vagyunk-e tanúi, de ennek valószínűsége mellett legalább annyi érv szól, mint amellet, hogy a COVID-időszak semmilyen értelemben nem eredményezett jelentős törést gondolkodásunkban, magatartásunkban és a világ érzékelésének általános módjában.

Ennek a kutatói problémakörnek a legfontosabb kérdése, hogy egy 2020 eleje és 2021 vége között lezajló, mára jórészt emlékezetté torzuló időszak milyen szociológiai kutatási módszerrel vizsgálható. A COVID és a digitális oktatás összefüggéseivel kapcsolatban a magyar és a nemzetközi szakirodalomban több külön folyóiratszám vagy egyedi tanulmány jelent meg – lásd pl. *Educatio*. 30. évfolyam, 1. szám („Vírus és oktatás – COVID-19 pandemic on education”); *socio.hu*, 2021/1. szám („A járványhelyzet társadalmi hatásai”); Young, 2021/4. szám („Distancing, Disease and Distress”). Nem lehet tehát azt állítani – elsősorban kismintás online vagy telefonos felméréseknek, illetve korlátozott létszámú interjúknak köszönhetően –, hogy a téma tudományosan alulkutatott lenne. Ugyanakkor különösen fontos, hogy a felmérések (survey-k) uralta

ifjúságkutatások korlátai egyre jobban érzékelhetővé válnak (Nagy, 2022). Úgy véljük, hogy a társadalomtudomány digitális fordulata (Salganik, 2018) révén lehetséges, hogy a fiatalok gondolkodását befolyásoló kurrens jelenségeket és az azokra vonatkozó valós idejű reflexiókat nagy elemszámmal és saját interakciós közegekben megfigyelve te-

gyenek szert a kutatók valódi tudásra. Az, hogy a fiatalabbakat ifjúsági szubkultúrák felől és alapvetően Big Data eszközökkel vizsgálják, itthon egyelőre inkább kivétel (lásd *Desseuffy* és *Mikes*, 2020; *Sütő*, 2021). Magyarországon kutatócsoportunk vállalkozik először arra, hogy Big Data-alapú kutatás keretében vizsgálja a magyar fiatalok koronavírus-járvány konstrukcióit.

Jelen tanulmányunk az online oktatással kapcsolatos tanulói, hallgatói percepciókat elemzi. Úgy véljük, hogy az online oktatás olyan lakmuspapír, amely megfelelően jelezheti a járvány hatásait a 15–29 éves korosztályra. A digitális tanrend ugyanis a fiatalok túlnyomó többségét valamilyen módon érintette, még abban az esetben is, ha nemcsak közvetlenül átélt, hanem közvetett, elmesélt élmények kötődnek hozzá. Még egyszer hangsúlyozzuk, hogy nem utólag konstruált élményekből vezetjük le a COVID hatásait, hanem valós idejű online „beszélgetések”-et vizsgálunk ún. social listening módszerrel,³ valamint fókuszcsoportos beszélgetések eredményeit elemezzük. Azt

az online oktatás olyan
lakmuspapír, amely jelezheti
a járvány hatásait a
15–29 éves korosztályra

³ A social listening (a közösségi média figyelése) a tartalmaknak és a fiatalok aktivitási trendjeinek feltérképezését kulcsszócsoporthoz alapján, szoftveres segítséggel végzi el. Az adatgyűjtés során az online tér diskurzusai alapján feltárjuk a koronavírus, illetve a fiatalok aktivitása, percepciója, továbbá reflexiója közötti viszonyrendszert, és ennek nyomán, mélyelemzési modulok révén, az adott témakörökhöz kapcsolódó narratívákat, aktivitásokat, érzelmeket,

vizsgáljuk tehát, hogy az adott pillanatban a fiatalok saját maguk mit és hogyan beszélnek a koronavírusról, oktatásról, a lezárások alatti aktivitásukról, szerepvállalásukról, időtöltésükről. A kérdőívekkel ellentétben itt nem a kutatók keretezik a kérdéscsoportokat, hanem a fiatalok határozzák meg, jelölik ki a beszélgetéseik kereteit. Véleményünk szerint semmilyen más eszközzel nem biztosítható, hogy beavatkozásmentesen dolgozzunk, s így a lehető legnagyobb eséllyel magát a torzítatlan valóságot tudjuk elemezni.

ONLINE FÓKUSZCSOPORTOS INTERJÚ – MÓDSZER ÉS EREDMÉNYEK

Módszer

A kutatási téma vizsgálatának megalapozásához, előzetes mintázatok kereséséhez, a social listening-vizsgálat makijelöléseivel három online fókuszcsoportos interjú anyagát használtuk fel. Az online videós interjúk a személyes interjúkhoz hasonló módszertani keretben zajlanak, azonban a résztvevők online platformon csatlakoznak be a beszélgetésbe, ahol a kamera és a hang

látják egymás metakommunikációját, arckifejezéseit is, ezzel további elemzést téve lehetővé

megosztásával élőben is látják, hallják egymást. A módszer előnye, hogy a résztvevőknek nem szükséges a fizikai térben is egyazon helyszínen lenniük. A kamera használatának köszönhetően azonnal tudnak reagálni a moderátor kérdéseire vagy a többi interjúalany felvetéseire, látják egymás metakommunikációját, arckifejezéseit is, ezzel további elemzést téve lehetővé (Vicsek, 2017). A módszer kiemelten releváns a 15–29 évesek körében végzett kutatásoknál, hiszen e korcsoport tagjai jelentős időt töltöttek a COVID-kényszerek időszaka előtt is online kommunikációval, a társas érintkezés során számukra ez a preferált módszer, legyen szó oktatásról, munkáról vagy magánéletről (vö. Nagy és Fazekas, 2016, Fekete és Tibori, 2018, Székely és Aczél, 2018). A fókuszcsoportos interjú mint módszer hozzájárul a mikroszinten bekövetkező változások detektálásához, mert előzetes betekintést nyerhetünk általa arra, hogy a

COVID-19 hogyan hatott a fiatalok személyes élethelyzetére, gondolkodásmódjára, kulturális formáira, mely hatásoknak a poszt-COVID időszakban is jelentőségük lehet.⁴

A fókuszcsoportos interjúkban 15 és 29 év közötti fiatalok vettek részt, életkor és

véleményeket azonosítunk. A pontosabb módszertani háttérrel lásd az adott fejezetnél. A social listening eredményei bemutatásakor a különböző online felületekről exportált bejegyzések, kommentek az eredeti formátumukban kerülnek közzésre, tehát gyakran ékezet nélküli, nyelvtanilag hibás mondatokat, kevésbé szalonképes jelzőket, emotikonokat is bemutatunk.

⁴ A csoportos beszélgetések másfél órát vettek igénybe, a szabad asszociációs feladatokhoz a Miro alkalmazást használták az interjúalanyok. Ez utóbbi egy online csoportmunkához, együttműködéshez használható táblaplatform, ahol a résztvevők színes post-it cédulákra írhatják fel gondolataikat, javaslataikat. Webcím: <https://miro.com/> – A fókuszcsoportos interjú során minden témakör megbeszélése előtt az interjúalanyok a Miro-cetlikre írhatták fel – név nélkül – a témához kapcsolódó tapasztalataikat, legfontosabb gondolataikat, a megbeszélésre javasolt topikokat. Ahol ezzel kapcsolatos a megközelítés, külön jeleztük a forrásnál: „Miro-bejegyzés”.

iskolázottság alapján három 6–7 fős csoportban. Az interjúk 2022. április hónapban zajlottak. Az 1. csoportban 15 és 17 év közötti fiatalok vettek részt, a 2. csoportban 18 és 29 év közötti középfokú iskolai végzettséget szerzett fiatalok. A 3. csoportban magas iskolai végzettségű vagy jelenleg a felsőoktatásban tanuló 18 és 29 év közötti fiatalok beszélgettek. Településtípus szerint egyesek kerültek be a csoportokba a résztvevők, a 2. csoportban a nagyvárosokban és azok környékén élők, a 3. csoportban pedig a kisebb városokban élők voltak felülreprezentáltak.

A fókuszcsoportos interjúk során elhangzott vélemények, hangulatok letapogathatók, a vélemények elemzéséhez a Zurvey.io intelligens tartalomelemző szoftvert alkalmaztuk, mely rövidebb szövegek vizsgálatát teszi lehetővé azáltal, hogy analizálja a szövegben szereplő szavakat, és kategorizálja azokat megadott paraméterek alapján. A szentiment-/hangulat-elemző funkció révén a szoftver felismeri és kiemeli a negatív és a pozitív kifejezéseket, valamint egy hétfokú skálán értékeli a vélemények minőségét: a szövegekben szereplő kifejezéseket érzelmi töltetük szerint három – pozitív, negatív és semleges – csoportba

a szoftver a szövegekben szereplő kifejezéseket érzelmi töltetük szerint három csoportba rendezi, továbbá létrehoz egy véleményindexet

rendezi,⁵ továbbá létrehoz egy véleményindexet, egy univerzális mutatót, amely számszerűsíti az adott kategória szentimentértékét.⁶

Eredmények

A COVID-19 megjelenése és a bevezetett korlátozó intézkedések hatása a tanulókat és a hallgatókat, vagyis a középiskolás és egyetemista interjúalanyokat érintette leginkább; mindennapi életüket gyökeresen, csak rájuk jellemző módon változtatta meg. Az online oktatásra való áttérés hatása kettős: egyrészt könnyebben teljesíthető követelményeket

eredményezett, másrészt az osztály- és csoportközösségeket fellazította, a fiatalok szociális képességeit gyengítette. Az utóbbiak megélése egyöntetűen negatív érzelmeket váltott ki a megkérdezettek közül. A távolléti oktatás eddig sosem volt tapasztalatai felértékelték a tanuló státuszú fiatalok szemében a hagyományos tantermi, jelenléti, a személyességet megtestesítő oktatási formát. A fiatalok elbeszéléseiben az online oktatás egyéni hasznai és árnyoldalai, nehézségei is megmutatkoznak – összefoglalásuk az *I. ábra* szófelhőjében látható.

⁵ Az *I. ábrán* látható szófelhőben az érzelmi töltet ábrázolására használt árnyalatok: világosabb = pozitív, sötétebb = negatív érzelem. A képi megjelenítés során a betűméret nagysága jelzi az előfordulás gyakoriságát.

⁶ A mérőszám a pozitív és a negatív kifejezések alapján számítódik, méri a szöveg érzelmi és tartalmi intenzitását. Az index értékét és irányát befolyásolja a szöveg tartalma, hossza és besorolása. Ha a szöveg negatívként értékelt kifejezéseket tartalmaz, elutasító, pesszimista vagy dühöt fejez ki, akkor az index is negatív értékű lesz, és ugyanez az összefüggés a pozitív kifejezések és a pozitív értékű index között.

1. ÁBRA

Témafelhő az 1. csoport (15–17 évesek) interjúi alapján

Forrás: saját szerkesztés

A digitális oktatás során pozitívként megélt tapasztalatok jellemzően a számonkéréshez, a tanulói teljesítmény méréséhez/értékeléséhez kapcsolódnak, illetve a társadalmilag kötött tevékenységekkel töltött idő mennyiségének csökkenéséhez. Ide azon tevékenységek tartoznak, melynek végzése vagy nem végzése között nincs igazán szabad választása az egyénnek: munkavégzés (keresőtevékenység), tanulás (iskolarendszerű képzésben való részvétel), közlekedés (Falussy, 2002), amely tevékenységek jelentősen átalakultak a Covid-19 megjelenése és a korlátozó intézkedések bevezetése következtében.

„Elég volt a 7:30-kor elkezdődő történelemórára 7:29-kor felkelnem, bejelentkezni az ágyamról és utána vissza, aludni.” (1. csoport, Z., nő, 16 éves)

„Szerintem az nem igaz, hogy nehezebb volt tanulni, az oké, hogy ugyanúgy próbálták a tanárok nyomni, de ez nem úgy sikerült, mint az offline oktatás alatt, mert azért itt jobban lehetett cselezni mondjuk a

dolgozatok alatt, akár, hogyha összecsatlunk, hogy együtt megcsináljuk, akár, ha a feleléseknél, mondhatjuk, hogy könnyebb volt, mint személyesen. Meg ugye itt nem érezzük át, hogy [az az] ember valóban ott ül.” (1. csoport, K., nő, 15 éves)

„Tanulni nehéz volt, jó jegyeket szerezni könnyű.” (Miro-bejegyzés, 1. csoport)

„A tanárok kétségbeesettek, teljes fejtetlenség az oktatási rendszerben.” (Miro-bejegyzés, 1. csoport)

A legerősebb érzelmek – mind negatív, mind pozitív – szintén a tanulási/tanítási folyamathoz kötődnek, ezt reprezentálják az *oktatás*, a *tanulás* és *Zoom* kifejezések méretükkel és árnyalatukkal. A véleményindex alapján a legerősebb pozitív érzélem a *jegy* kifejezéshez kapcsolódik (értéke 4,5), amelyet a *személyesség* kifejezés (értéke 3), majd a *kényelem* és az *elvárás* (értékük 2) követ. A *jegy* legmagasabb pozitív indexértéke a tesztek, dolgozatok sikeres teljesítésének könnyebbségét tükrözi a tantermi, hagyományos számonkérési formákhoz viszonyítva.

A *személyesség* a tantermi oktatásra jellemző szorosabb, és a digitális iskola fél éve alatt kifejezetten hiányolt személyes tanár-diák kapcsolatok elmaradására reflektál, de egyben jelenti a tananyag átadásának, az órai munka végzésének tantermi, hagyományos preferenciáját is. Az *elvárás* a távolléti, online iskolának kiemelten az első időszakára jellemző alacsonyabb szintű tanári elvárásokra utal, ami a „könnyebben teljesíthető számonkérések – jó jegyek” témakörhöz kapcsolódik szorosan.

A negatívumok az online tanítás és tanulás hatékonyságához kapcsolódnak: a *tanulás* kifejezés (véleményindex-értéke -0,5) jelzi a fiatalok véleményét a tanítási-tanulási folyamat produktivitást illetően (az önálló tanulás nehézségei, a végigaludt vagy kikapcsolt kamerával, mikrofonnal letudott online tanítási órák, alacsony motivációs szint, a bevonódás hiánya). A tanulmányban korábban felvázolt első online oktatási periódus (a globális és lokális pánik-időszak) sajátos jellemzőit igazolja a *fejtelenség* kifejezés jelenléte (-1,5 a véleményindex értéke), ami reflektál a magyar oktatási rendszer egyik súlyos hiányosságára, mellyel tanárok és tanulók egyaránt szembesültek 2020 márciusában: a közoktatás digitális reformjának elmaradására, a digitális oktatás során alkalmazható módszerek és tananyagok, okoskönyvek és programok kidolgozásának és bevezetésének hiányára. A középiskolás interjúalanyok empátiával fordultak tanáraik felé, megértették az ő nehézségeiket is (a *tanár* kifejezés -2 értéke az empatikus és a negatív érzelmi töltetű megnyilatkozások együttes jelenlétére utal), ugyanakkor kihasználták a digitális eszközhasználat terén meglévő kompetenciakülönbségeket.

„Nekem abból a korszakból a mai napig vannak hiányosságaim, mert nekem is le volt némítva... Tanulni tényleg nagyon nem tanultunk rá, mert nagyon könnyű volt kicselezni mindenféle rendszert, amit a tanárok próbáltak ellehetetleníteni, de nem ment nekik. Én egyáltalán nem tanultam ebben az időszakban.” (1. csoport, L., nő, 15 éves)

Az online platformokon tartott tanórák a képernyőidő jelentős megnövekedését eredményezték, az interjúalanyok az ezzel járó egészségügyi kockázatokra is reflektáltak, ezt jelzi a *Zoom* kifejezés is a szófelhőben.

„Borzasztó fejfájós Zoom-órák, amik után sokkal jobb az igazi személyes oktatás; nehezebb volt tanulni online oktatás alatt.” (Miro-bejegyzés, 1. csoport)

„Hogyha az ember figyelni is akart, szerintem egyszerűen nem bírja a feje az embernek, hogy a harmadik másfél órás órát hallgatja végig, és fáj a feje, és nem bír koncentrálni arra, amit mondanak. Személyesen sokkal könnyebb.” (1. csoport, M., férfi, 17 éves)

A koronavírus elleni védőoltáshoz negatív érzelmet társított a szoftver annak eredményeként, hogy a középiskolás interjúalanyok kifejezetten nehezményezték az oltást elutasító tanárok szankcionálását, az elbocsátásokat.

„Az iskolában tanárokat bocsátottak el, mert nem voltak beoltva.” (1. csoport, Z., nő, 16 éves)

Ahogy fentebb utaltunk rá, a távolléti oktatás gyengítette a szociális kapcsolatokat,

a tanulók körében megnehezítette vagy ellehetetlenítette az új osztályközösségek, csoportkötődések kialakulását, ez pedig a felfokozott bizonytalanság és kiszámíthatatlanság, a kontrollvesztés körülményei között a szorongás erősödését eredményezte (a *félelem* kifejezés is erre utal a témafelhőben). A fiatalok tapasztalatai szerint az új közegben a társas kapcsolatok kiépítését nem tudták segíteni az online kommunikációs lehetőségek sem. Ezek a nehézségek nemcsak a középiskolás fiatalok, de az egyetemisták COVID-megélésében is intenzív tapasztalatként jelentkeztek.

„Ami nekem így jó volt, az az, hogy a jegyeim jobbak lettek, mert nagyon könnyű volt dolgozatot írni. Ami rossz volt, hogy ugye én akkor voltam kilencedikes, és nem nagyon ismertük egymást az osztálytársaimmal, nem nagyon beszélgettünk.” (1. csoport, B., nő, 15 éves)

„Az új osztálytársakkal nehezebb volt beszélgetni és megismerkedni, mert ha valamit mondasz élőben, az nem ugyanolyan, mintha leírod online” (1. csoport, O., férfi, 17 éves)

„Nem annyira jól éltem meg, mert nem tudtam találkozni az elején az új szaktársaimmal, és emiatt nem alakult ki teljesen a közösség, ami szerintem nagyon fontos az egyetemnél, a szaktársak megismerése, új kapcsolatok építése, és ezek elég nehezen alakultak ki emiatt.” (3. csoport, P., férfi, 21 éves)

Az interjúalanyok közül néhányan pozitívként élték meg a társadalmilag kötött tevékenységek átrendeződésének (pl. a közlekedésre korábban fordítandó időmennyiség felszabadulásának) eredményeként reálizálódó szabadidő-többletet, az

időmenedzselés terén adódó új lehetőségeket. Mindezt személyes céljaik elérésében tudták hasznosítani.

„Nekem leginkább az sikerült – ugye én akkor voltam nyolcadikos, és: a felvételekre készülni. És sokan mondták, hogy nekik sokkal rosszabb lett, mintha a suliban tudtak volna készülni. Nekem pedig pont fordítva, ugye sokkal több szabadidőm volt, sokkal több felvételit tudtam csinálni, és így sokkal jobban sikerült. És így bejutottam oda, ahova szerettem volna.” (1. csoport, K., nő, 15 éves)

A 3. csoport egyetemi hallgató interjúalanyainak elbeszéléseiben is megjelenik az online oktatás kettős megítélése: a középiskolások tapasztalataihoz hasonlóan a teljesítmény értékelése/mérése területén jelentkezett a pozitívum a könnyebben teljesíthető vizsgák formájában, emellett az online jelenlét anyagi kiadásokat csökkentő hatása is említésre került. A negatívumot a szakmai tananyag online elsajátításának korlátozottsága, esetenként lehetetlensége jelentette, továbbá kiemelten az online tanítás első szakaszára jellemző – a jó gyakorlatok, korábbi tapasztalatok hiányában jelentkező – oktatásszervezési anomáliák.

„Nekem az online oktatásnak volt jó oldala is meg rossz is. Jó oldala, hogy nyilván a vizsgák könnyebbek voltak, nem kellett albrétet fizetni, a rossz oldala viszont az volt, hogy így a szakmában annyira nem jöttek át, amiket oktattak. Ugye én gyógytornásznak tanulok, azt nem lehet online, hogy most mit hogyan csinálunk egy beteggel. Az rossz volt.” (3. csoport, F., nő, 22 éves)

„Nekünk a vizsgaidőpontot tologatták (záróvizsga), emiatt nem tudtam, hogy mikor fogok vizsgázni, de tanulás szempontjából nem befolyásolta, a munka pedig ugyanúgy ment, mint máskor.” (3. csoport, Sz., férfi, 27 éves)

A megváltozott oktatási forma magával hozta a hagyományos oktatási keretek (előadások, szemináriumok; a gyakorlat rögzült keretei, módszerei) átalakulását, ami a hallgatói rutinokat is változásra kényszerítette – ezzel összefüggésben pedig újabb nehézségek mutatkoztak meg (jegyzetelés, tartós koncentráció otthoni környezetben).

SOCIAL LISTENING – MÓDSZER ÉS EREDMÉNYEK

A kutatás során a nyilvános online kommunikációban megfigyelt felhasználói interakciókat önállóan megfogalmazott narratívaként, kutatható eseményként tekintjük. A módszer erőssége a beavatkozásmentesség, vagyis a módszer maga nem befolyásolja a megfigyelt kommunikációt, mint a fókuszcsoportos interjú, hanem alkalmazói követik és megfigyelik a kommunikációs attitűdök változásait, így vizsgálatuk nem általuk befolyásolt eredményeket hoz létre, hanem az önálló, egyéni megnyilvánulásokat tudják

górcső alá venni. További erőssége a módszernek: partikuláris kötődése az online világhoz, a virtuális közösségek releváns és mély diskurzusaihoz. A megfigyelt kommunikáció szöveges tartalmai (bejegyzések, kommentek) a fiatalok által használt felületekről származnak (közösségimédia-felületek, blogok, nyilvános online csoportok), és az interneten nyilvánosan elérhető megosztások. A kutatásban használt specifikus módszer neve: *social listening*. A módszertan központi eleme a kulcsszavakhoz köthető internetes megosztások vizsgálata.

Első lépésként a fiatalok körében rendszeresen látogatott és használt online médiaplatformok, illetve a konkrét közösségimédia-színterek azonosítása történt meg, amelyeken a fiatalok diskurzusa aktív. Ehhez felhasználtuk az online fókuszcsoportos interjúk során kinyert információkat is. Ezt követte a COVID-járványt és a kutatott témát, illetve a fiatalok életterületeit lefedő kulcsszóháló, illetve a fiatalok aktuális kifejezéseit és szlengeit magába foglaló kulcsszóháló létrehozása. A definiált adatkör alapján 2019. 04. 01. és 2022. 04. 01. közötti releváns tartalmak exportálása történt meg,⁷ amely során 2 414 810 elemet tartalmazó adatbázis jött létre. Az adattisztítás és adatellenőrzés után matematikai, szoftveres és hagyományos kutatói tartalomelemzéssel történt az adatok feldolgozása.

⁷ A SentiOne webes szöveganalitikán alapuló social listening szoftver – melyet kutatócsoportunk is használt – kulcsszavas keresés alapján, valós időben, vagy akár 3 évre visszamenően figyeli, indexálja és elemzi az internetes fórumokon, blogokon, weboldalakon és közösségimédia-csatornákon közzétett, publikus szöveges tartalmak minden típusát, melyek önmagukban vagy kontextusukban tartalmazzák a kutató által definiált kulcskifejezéseket. Az alkalmazás kizárólag az interneten nyílt forrásból elérhető tartalmakban keres.

Többszintű szűréssel igyekeztünk biztosítani az adatgyűjtés pontosságát. Azonosítottuk a csak a korosztályba tartozók (15–29 évesek) által használt platformokat; a kulcsszavas lekéréseknél a jellemzően fiatalok által használt szlengekifejezéseket hoztuk „ÉS”-kapcsolatba a lekérendő téma megnevezésével; kutatói olvasás, szűrés történt minden elemzett narratíva esetében, amely további attribútum-ellenőrzéseket tartalmazott egy-egy komment, bejegyzés esetében is.

A továbbiakban olvasható idézetekhez azért nem fűztünk az interjúkéhoz hasonló forrásmegjelölést, mert az életkor és a nem meghatározása nem teljesíthető megbízhatóan közösségi médiás bejegyzéseknél.

A járvány alapvető változásokat hozott az élet minden területén, átrajzolva a hétköznapi rutinokat, a bevett gyakorlatokat és a viselkedést. Mindez rövid és hosszú távú változásokat is generált. A fiatalok online diskurzusai alapján múlandónak bizonyult a hasznos szabadidő-eltöltési formáknak a 2020 tavaszi „lockdown” során tipikus cselekvésnek mutakozó keresése, vagy az önfejlesztés középpontba helyezése. Maradandó változás a távoktatás különböző formáinak jelenléte, a home office, az online ügyintézés és vásárlás, az online gaming, az online kapcsolattartás és meetingek.

A digitális oktatás megítélése az internetes diskurzusok alapján az oktatási rendszer különböző szintjei szerint eltérő. A közoktatás vonatkozásában negatív; az online diskurzust 2020 őszétől az újrabevetéstől való félelem dominálja. Az ide tartozók a negatívumok közül túlnyomórészt két fő tényezőt hangsúlyoznak – csakúgy, mint az online fókuszcsoporthoz interjúalanyai: az online oktatás alacsony színvonalát és az iskolai közösségek erodálódását, ami negatív hatást gyakorol a tanulók szocializációjára, mentális egészségére és tanulmányi teljesítményére is. A fiatalokban erős a félelem az azal kapcsolatban, hogy újra rájuk zárul az online tanterem ajtaja, elzárva őket egymástól. Mindezek mellett úgy látják, hogy az online oktatás komoly terhet és stresszfaktort jelent a családoknak, a diákoknak és a pedagógusoknak egyaránt.

„Az online oktatás szenvedés a gyerekeknek, a szülőknek, és a tanároknak. Pl matematikát, tesit, készség, vagy szakmai tárgyakat lehetetlen online oktatni. A gyerekeknek, tiniknek elengedhetetlen a rendszeres közösségben járás, a kortárs kapcsolatok, barátságok kialakítása”

A távolléti oktatási forma megítélése a felső- és felnőttoktatásban a kezdeti nehézségek után inkább pozitív; egyre professzionálisabbnak ítélik meg a diskurzusokban részt vevők az online képzést.

A középfokú és a felsőoktatásban tanulók az oktatás eltérő jellegéből, módszertanából, képzési formájából adódóan más-más problémákkal szembesültek, de maga az oktatás online módja azonos kihívásokat, nehézségeket is eredményezett:

„A távoktatás egy külön kínzás fajta, aprópénz az elmém...”

„A tavoktatás maximum nehány egyetememen mukodott normalisan, es sajnos sok gyerek erre-arra lezengett a városban (legalábbis itt)”

A távolléti oktatás bevezetése után sok fiatal csak a pozitív oldalát észlelte a digitális oktatásnak: nem kellett bejárni az intézménybe, több idő jutott a pihenésre.

„bh mióta távoktatás van most keltem fel először hajnali 9 kor felelés miatt. Kurv@ sz@r belegendolni hogy elb@szodott az életem XDD. De legalább a felelés 5 os lett szóval ez egy victory royal”

A résztvevők azonban rövid idő alatt felismerték a tanterem kívüli oktatás nehézségeit, a több szabadidőt eredményező aszinkron oktatási forma buktatóit, vagyis a megnövekedett tanulói/hallgatói terhelést, az egyre több időt és erőfeszítést követelő önálló tanulás és feladatvégzés kihívását, így végül a mérleg nyelve a negatívumok, a problémák irányába billent el. A megnövekedett terhelést mind a középszintű, mind az egyetemisták megtapasztalták,

diskurzusaikban gyakran humorral oldották fel a helyzetet.

„*lő távoktatás Mindenki: *sorozatot néz, alszik, eszik, megint sorozatot néz, újabb sorozatot néz, régi sorozatot néz újra ezredjére* Én: *beadandót írok beadandó után, szabválos tesiket is megcsinálom, edzem, szakdogát próbálok szerezni valahonnan* lol’

„Elkiabáltam magam. A kémiatanár annyi feladatot adott fel, hogy mire végzek vele, a koronavírus már régen lejárt lemez lesz és éppen a repülő macskák kifejlesztésén fognak dolgozni!!! (idk, miért)”

„Mondjuk a tételekkel még mindig nem tudok haladni az írásbelik miatt 😞 Szeretném megköszönni a tesitanárnak innen is”

A fiatalok diskurzusait vizsgálva a főbb csomópontok az online oktatás problématerképén: a digitális írástudás, az IKT eszközökkel való ellátottság és az óraszervezési/koordinációs problémák. A felsőoktatásban tanulók számára elsősorban a harmadik probléma volt hangsúlyos, kiemelten az online oktatás első időszakában.

A digitális írástudás problematikája mögött generációs és szociokulturális különbségek húzódnak meg, továbbá az internet-használat egyenlőtlenségei, a „hasznos használatban” megmutatózó különbségek (Koltói – Varga, 2022); a felhasználók online térben végzett tevékenységének minőségbeli különbségeit meghatározzák a technikai apparátusok (amely révén a használók hozzáférnek az internethez) közti, a használat autonómiafokában jelen lévő, illetve a képességek és készségek terén megmutatózó különbségek (DiMaggio-Hargittai, 2001). A távolléti oktatás elrendelésével a

technikai képességek és készségek dimenziója, a felhasználók informatikai háttértudása, a szoftverekre, a hardverekre és hálózatokra vonatkozó technikai tudása tulajdonképpen létfontosságú tényezővé lépett elő. Az ezekben felmerülő eltéréseket, a képességek és készségek egyenlőtlenségét leginkább generációs különbségekben ragadták meg a fiatalok, szembefordítva egymással az online osztálytermek érettebb generációs (X, Baby Boomer) tanárait a Z generációs tanulókkal. A fiatalok online diskurzusokban gyakran megjelenő tapasztalata, illetve magyarázata a problémákra, hogy a magyar közoktatásban dolgozó tanárok többnyire az idősebb korosztályok tagjai, és így túlnyomórészt nem rendelkeznek az online oktatáshoz szükséges digitális kompetenciákkal. A felsőfokú oktatásban tanulók is beszámoltak hasonló tapasztalataikról.

„Ott is kezdhethetnek, hogy az egyetemi tanárok egy jó része nem tud teljes képernyősre állítani egy ppt-t 😞 😊”

„hát ha már dolgozol akkor valóban nem feltétlenül rossz a home office, de akkor nézd az én szempontomból, mert online a 60+ éves tanárok nem tudnak tanítani, nincsenek online óráim csak anyag leadás és ráadásul én még műszaki tárgyakat is tanulok.”

A problématerkép második csomópontja a hozzáférés korlátai és nehézségei. A fiatalok reflektáltak arra, hogy a digitális oktatáshoz szükséges informatikai eszközök sem az oktatási intézmények, sem a családok mindegyikében nem álltak rendelkezésre.

„három gyerekre van két gép, és a gimiben egész délelőtti órák vannak, és ez lefoglalja a gépet, valamint, mivel mindenki otthon van a NET is akadozik”

„Sokaknak nincs/nagyon rossz a kamerája, nem elég az internet ahhoz, hogy ő is, meg a tesó is, meg a homeoffice-os szülő is webkamerán legyen egész nap. És nem ez az egyetlen elvárás, mert inkább az a tendencia, hogy több házit/feladatot adnak ki.”

„azért nagyobb összegben fogadnék rá, hogy a távoktatás sokkal súlyosabban érintette a kevésbé szerencsés adottságú vagy szociális háttérű tanulókat, mint a szerencséseket. Akinek nyugis az otthona és jó autodidakta az sokkal jobban jön ki az egészből, mint akinek neccesek otthon a körülményei és/vagy jobban tud tanulni tanári előadásokból, csoportmunkából”

A problématerkép harmadik csomópontját az órák megszervezése és megtartása jelentette, ez mind a közoktatásban, mind a felsőoktatásban – különösen az online oktatás bevezetését követő időszakban – az elégedetlenség egyik fő okozója volt. Elsősorban a koordináció hiányát emelték ki a fiatalok; az órák megtartására szolgáló platformok gyakran nem voltak egységesek, a tanárok/oktatók különböző felületeket preferáltak. A közoktatásban tanuló fiatalok diskurzusainak jelentős része a készségtárgyak online tanítási módszertanának és értékelésének témája köré szerveződött, kiemelten a testnevelésórák generáltak sok bejegyzést. Ami a középiskolásnak a testnevelésóra problémája, az a gyakorlati foglalkozások online megtartása az egyetemistának. A szakmai tananyag online elsajátításának az online fókuszcsoporthoz tartozóban is jelzett korlátozottsága,

esetenként lehetetlensége megjelenik az online diskurzusokban is, időnként itt is humorral oldva a helyzet lehetetlenségét.

„Párhuzamos online órák az egyetemen. Ha tudnék osztódni is kevés lenne 😊 😊”

„Támogatom a távoktatást, nagyon is!!! de azt nem, hogy ahány tárgyam annyi felületen történik az oktatás xddd”

„Az is sokat segít hogy van aki viberen küldi a feladatot, van aki messengeren, van aki emailben, joci néni közben skype órát tart, de ott a krétán a házi hétvégére csak előbb megnézem mit írt feribá a fészen..”

„Hmm... Internetes tesi óra.. interesting.. lehet fíázunk a tanárral ki tudja 😊”

„Négy fal között nem lehet boncolni. Azért elég para egyetem lehet az ahol kiviszik a hullát a kiskertbe.”

„Egy szegedi zenetanár szakos, ütős hangszeres hallgató ... - hogy örülhetnek a szomszédok 😊”

2020 májusában fiatalok tízezreinek életében jelentős, életmeghatározó események (érettségi, felvételi) miatt, mérföldkövet, lezárást és kezdést jelentő rendezvények, ünnepek (ballagás, gólyatábor) megrendezése, ennek kétséges volta vagy éppen elmaradása miatt volt feszült a hangulat, ami a fiatalok diskurzusaiban, gyakran indulatos vitáikban is hangsúlyosan megjelent. A rendkívüli érettségi (a sajtó gyakran vont párhuzamot a „covid-érettségi” és az 1945-ös ún. „hadiérettségi” között) a középiskolásoknak, az első „karanténvizsgaidőszak” pedig az egyetemisták számára jelentett nagy kihívást. A diákoknak a vizsgákra a távoktatás – jól-rosszul felépített – keretein belül kellett felkészülniük, az önálló

feladatvégzés és egyéni felkészülés növekvő terhei mellett. Ez a vírusfertőzés miatt kialakult belső szorongás és a bizonytalanságérzetet még jobban felerősítette. Az online diskurzusok alapján megállapítható, hogy a felkészületlenség-érzet mellett az utolsó tanítási hetek és az érettségi jelenléti megszervezésében rejlő fertőzésveszély további feszültséget jelentett az érettségi előtt álló fiatalok számára, mivel növelte a megfertőződés esélyét.

„Én idén fogok érettségizni és, ha még nem lenne elég az abból adódó stressz, most még rádobtak egy lapáttal, hogy be kell majd az utolsó 2 héten járni, amikor már többnyire nem tanulunk semmit, meg a jegyek is le vannak zárva. Nem szeretném amiatt kihagyni, mert megbetegedtem.”

„az a baj hogy eleve full stresszes az érettségi és így még majd azon is aggódhatunk elkapjuk-e a koronát:))):)”

„Én most érettségizek. Egyáltalán nem könnyű jóval nehezebb helyzetben vagyunk, mint látszik. Nem kapunk megfelelő oktatást ebben az időszakban, és nem hiszem hogy mindenhol sikerült ezt a problémát kezelni. (sulim nem csinált eddig semmi online oktatást) sok feladatot adnak. De kerdem én, amikor érettségi tantárgyakra próbálunk koncentralni 5 oldalas beadandot kérnek tesiből, meg ehhez hasonlók nem érettségi tárgyakból.”

„Hát és milyen stresszes lesz az az írásbeli hét, amikor másfél hónapig csak távoktatás volt előtte, azt se tudod, hol vagy, izgulsz a vírus miatt, akkor látod először újra (és egy jó ideig utoljára) az osztálytársaidat... (☒)”

„Aki valaha járt egyetemre, tudja, hogy a hallgatók a vizsgaidőszakra készültek csak igazán. Mindezt akkor, amikor gond nélkül

el lehetett érni minden anyagot. A káosz enyhe kifejezés. Minden tárgy más platformról, más helyről érhető el. De akad, hogy egy adott tárgyat tanító több tanárnak sem sikerül egy helyre összetenni. Az előző körben említett már azt tervezi, hogy miként fog majd most is beugróztatni, s majd hogy vizsgáztat kamerán keresztül. /Az bukik, akinek nincs kamerája és/vagy mikrofonja? Ráadásul akkor kéne fejleszteni a gépeket, amikor a szülők elveszíthetik a munkjukat, s az egyetemisták is nehezebben találnak munkát.”

A második és harmadik járványhullám idején sok fiatal felismerte, hogy felelősségteljesen együttműködve, a szabályok betartásával minimalizálni lehet a fertőzés kockázatát, az érettségi vizsga lebonyolítása megoldható. Ugyanakkor sokukat foglalkoztatta, hogy a vírushelyzet milyen hatással lesz a felvételi eljárás rendszerére. A bizonytalanságokat találgatások, tippelgetések keretezték, a „karanténérettségi” és a felvételi tárgyában folytatott viták tovább erősítették a megosztottságot.

„Meg úgy általában egymás torkának esnének a felvételi miatt az emberek hogy olyanok is bekerülnek akiknek 0 erőfeszítésbe telt emiatt bejutni.”

„Ja igen meg az emelt erettsegit igenlyo szakokkal mi lesz xd rakas olyan dolog van amihez at kell varialni a teljes felveteli rendszert es arra nem lesz ido 5 honap alatt ugy hogy mindenki boldog legyen xd”

A fiatalok nagy része fegyelmezetten, az előírásokat betartva igyekezett mindent megtenni a kockázatok csökkentése érdekében, emiatt komoly felháborodást keltett bennük a nem így eljáró társaik felelőtlen

viselkedése. Úgy érezték, hogy mások meg gondolatlansága, könnyelműsége számukra fontos eseményeket veszélyeztet. A kétféle attitűdöt képviselő csoport között kialakuló feszültségnek gyakran hangot is adtak a különböző platformokon.

„Nem elég hogy ezek a felelőtlen barok miatt vagyunk itthon többek között, de ha ugyanezt eljátsszák megint, akkor tök jó, hogy bejönnek, és szanaszét szórják a vírust. Ami lehet nekik a két hét haverkodás mellőzése miatt nehéz, de másnak egy kicsit több múlik rajta. Pl: Érettségi“

„Én azt sem értem, hogy hogyan szeretnének akkor érettségizni? Nyáron bejárnak az iskolába amikor már nem lesznek korlátozások? Vagy évet ismételnék? Vagy megtanulják otthon? Akkor meg ugyanott vannak xdd jobban át kellett volna eztet gondolni“

A tantermen kívüli oktatás kiemelt negatív hatása volt, a fiatalok visszajelzése alapján is, a szociális kapcsolatok hiánya. A kortárs és baráti kapcsolatokra erős hatással volt a COVID-19 járvány, a személyes találkozások, a fizikai érintkezések, a közös élmények gyors és radikális megszakadására nem voltak felkészülve, a hiányt a közös online programok nem tudták kitölteni.

„már csak a gondolattól, hogy megint itthon leszek egy fél évet a távoktatás miatt ebben a poros kis faluban, ahol literálisan SEMMIT nem lehet csinálni kurvameszse a barátaimtól, elég depressziós leszek“

„Nem tudom, legyen-e thread arról, hogy mennyire negatívan hat az egyetemi életre a március óta tartó tulajdonképpeni távoktatás.“

A járványhelyzet enyhülése, a védőoltás megjelenése és a társadalmi nyomás eredményeként három félévnyi online oktatás után 2021 szeptemberétől újra látogatni lehetett az oktatási intézményeket, visszatért a jelenléti oktatás. A fiatalok közül sokan kockázatos lépésnek élték meg az iskolák újranyitását, mivel attól tartottak, hogy onnan hazaviszik majd a vírust, továbbá a szabályozások némelyike is ellenérzést szült bennük. Leginkább az órai kötelező maszkviselést, a kötelező egy-másfél méteres távolságtartást kifogásolták, a gyakorlatban ezeket nehezen vagy egyáltalán nem megvalósíthatónak tartották. Általános vélemény volt, hogy irreális elvárás, hogy 7-8 órán keresztül maszkban vegyenek részt az órákon, a kötelező távolságtartásra vonatkozó szabályokat betarthatatlannak ítélték. Ugyanakkor nagyon örültek annak, hogy újra osztály- és csoporttársaik között lehetnek.

„Nálunk a suliban fullon vannak az osztálytermek. A másfél méteres távolság betartásához kétszer ennyi terem és kétszer ennyi tanár kellene.“

„betarthatatlan szabályokat hoztak az egyetem látogatásával kapcsolatban... megnézem azt a kórust, ahol maszkban fognak énekelni.“

„21-ből 13-an vagyunk most online. a személyesen jelenlévőkön, oktatókon nincs maszk. és nem értik, miért vitázok velük azon, hogy nem lehet csak offline sulizni. mert amíg mindenki ilyen kibaszott felelőtlen, nem vagyok hajlandó veszélyeztetni magamat és a családomat. #covidpánik“

„iskola az komfortos egész nap fulladozni a maszkban na az tényleg az 😊“

A fenti problémákon túl a diskurzusok középpontjába a koronavírus elleni oltás

került, amely lehetővé tette az oktatási intézményekben való visszatérést, azonban a vonatkozó kormányzati intézkedések értelmében a fiatalok átoltottsága lassan haladt. Ez volt ebben az időszakban a legtöbb ellenérzést kiváltó téma. Megoldásként sok fiatal a hibrid oktatást javasolta, vagyis aki védett, az jelentélti oktatásban vegyen részt, akinek nincs oltása vagy tünetei vannak, annak legyen lehetősége az órákhoz online formában kapcsolódni.

„Ha most elindul a helyszíni oktatás újra, akkor mi lesz azon diákokkal akik oltás hiányában nem mernek menni, vagy a szüleik nem engedik őket? Ha emiatt maradnak le, vagy szankcionálják őket azt korántsem tartanám fairnek, és ha megbetegszene akkor mit mondanak shit happens?”

„Elvileg iskolába kell majd menni. Ez full jó addig, amíg le nem esett, hogy az iskolák 90% nincs beoltva, a szülők se, kolisok összezárva és egymás nyakán lehetünk ☹️ félek suliba menni (pedig már fent vagyok a Szputnyik listán).”

2021 második felére a járvány közvetlen hatásai egyre kevésbé érintették a fiatalokat, egyre inkább gyarapodott azoknak a diskurzusoknak az aránya, amelyek a COVID közvetlen hatásaitól eltávolodva a járvány társadalmi vonatkozásait elemezték, a hosszú távú egészségügyi kockázatokat, valamint a munkaerőpiacra, gazdaságra, fogyasztói kultúrára gyakorolt hatás került a fiatalok diskurzusainak fókuszába. Ismételen jelentős hangsúlyt kapott a globális klímaváltozás témája.

A járvány harmadik hullámától kezdve egyfajta elzárkózás figyelhető meg a fiatalok körében: nem akartak többet foglalkozni a COVID-témával, kizárólag az őket érintő

változásokat igyekeztek követni, az ezzel kapcsolatos hírek alatt és az online diskurzusokban a normális élethez való visszatérés iránti igényeiknek, a döntési szabadság, az önálló felelősségvállalás iránti igényeiknek adtak hangot.

ÖSSZEZEGÉS

A COVID-19 megjelenését követően a társadalom széles csoportjai tapasztalták meg, mit jelent az illékonyosság, a radikális bizonytalanság – miután néhány nap leforgása alatt elveszítették az irányítást az események felett, a prioritások megválasztása, az időbeosztás, az információk elérhetősége terén. A fiatalok reflexív életformáló képessége és egyéni cselekvőképességeik mátrixa a globális egészségügyi vészhelyzet megjelenésével 2020 tavaszán meggyengült. Arra kényszerültek – a pandémia, a kockázatsökkentés érdekében hozott döntések következményeként –, hogy átstrukturálják mindennapi életük rögzült kereteit, rövid idő alatt adaptálják az új normalitást, az internetalapúvá tett oktatást, társas kapcsolatokat és szabadidőtöltést. A krízis így kiélezte a társadalmi feszültségeket és különbségeket, a társadalmi egyenlőtlenségek láthatósága felerősödött, az online oktatás időszaka felmutatta a hozzáférés és a használat autonómiája terén meglévő egyenlőtlenségeket is.

Tanulmányunkban az online oktatással kapcsolatos percepciók, megélések által fölvetett problémákra, kérdésekre kerestünk választ, mégpedig az elbeszélte történetek segítségével – ami megfelelően jelezheti a járvány 15–29 éves fiatalokra gyakorolt hatásait. A kutatás során alkalmazott módszerek használatával feltártuk a korcsoport online oktatással kapcsolatos tapasztalatait és

véleményeit, illetve az ezeken keresztül észlelhető infrastrukturális, oktatásszervezési, eszközhasználatban megnyilvánuló kompetenciakülönbségeket. A fiatalok megítéléseként a digitális oktatással kapcsolatban: a pozitív attitűdök elsősorban a tanulói teljesítmény méréséhez/értékeléséhez kapcsolódnak, a negatívumok a tanulási folyamat hatékonyságához, ami felértékeli a jelenléti oktatást. A fiatalok az online iskola szociális kapcsolatokat erodáló hatására, illetve a járványügyi rendelkezésekkel kapcsolatos nehézségekre (maszkviselés, oltás) vagy azok betarthatatlanságára (távolságtartás) is reflektáltak.

A koronavírus-járvány rövid és hosszú távú változásokat is generált az adott korcsoport tagjainak életében. A fiatalok online diskurzusai alapján múlandónak bizonyult a hasznos szabadidőidő-eltöltési formáknak a 2020 tavaszi „lockdown” során tipikus cselekvésnek mutakozó keresése, vagy az önfejlesztés középpontba helyezése. Maradandó változás a távoktatás különböző formáinak jelenléte, a home office, az online ügyintézés és vásárlás, az online gaming, az online kapcsolattartás és meetingek.

felértékeli a jelenléti oktatást

IRODALOM

- Almahasees, Z., Mohsen, K. és Amin, M. O. (2021): Faculty's and Students' Perceptions of Online Learning During COVID-19. *Frontiers in Education*. 6. DOI: 10.3389/educ.2021.638470
- DiMaggio, P. és Hargittai, E. (2001): *From the „Digital Divide” to „Digital Inequality”: Studying Internet Use as Penetration Increases* (Working paper). Centre for Arts, Cultural and Political Studies, Princeton, Princeton University. Letöltés: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=4843610b79d670136e3cdd12311f91f5cc98d2ee> (2016.10.21).
- Engler, Á., Markos, V. és Dusa, R. Á (2021): Szülői segítségnyújtás a jelenléti és távolléti oktatás idején, *Educatio*. 30. 1. sz., 72–87. DOI: 10.1556/2063.30.2021.1.6
- Falussy, B. (2002): Tevékenységosztályozási rendszerek az időmérleg-vizsgálatokban. *Statistikai Szemle*. 85. 8. sz., 690–714.
- Fekete, I. (2020): A magyar közoktatásban tanító pedagógusok tapasztalatai a digitális munkarendű oktatásról IKT tudásszintjük tükrében: egy kevert módszertanú kutatás eredményei a COVID-19 idején. *Magyar Pedagógia*. 120. 4. sz., 299–325. DOI: 10.17670/MPed.2020.4.299
- Fekete, M. és Tibori, T. (2018): Az ifjúság szabadidő-felhasználása a fogyasztói társadalomban. In: Nagy Ádám (szerk.): *Margón kívül. Magyar ifjúságkutatás 2016*. Excenter, Budapest. 258–283.
- Heidrich, F., Pozas, M., Letzel, V., Lindner, K-T., Schneider, C. és Schwab, S. (2022): Austrian Students' Perceptions of Social Distancing and Their Emotional Experiences During Distance Learning Due to the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Education*. 7. Letöltés: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/educ.2022.862306/full> (2022. 10. 17.)
- Koltói, L., Varga, Á., (2022): Digitális jelen – fiatalok IKT eszközök és közösségi média-használata társadalmi háttérternyezők és a covid19 tükrében. In: Nagy Ádám (szerk.): *A lábujjgözenen is túl*. Excenter-SDI, Budapest. 291–328.
- Kutwa, K. (2021): Corona Generation. Growing Up in a Pandemic. Polish Economic Institute, Warsaw. Letöltés: <https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2021/03/PIE-Corona-Generation.pdf> (2022. 08. 11.).

- Millar, S. K., Spencer, K., Stewart, T. és Dong, M. (2021): Curves in COVID-19: Student Strategies in the ‘new normal’? *Frontiers in Educatio*. **6**. Letöltés: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/feduc.2021.641262/full> (2022. 09. 25.)
- Nahalka István (2021): Koronavírus és oktatáspolitikai. *Educatio*. **30** 1. sz., 22–35. DOI: 10.1556/2063.30.2021.1.2
- Nagy, Á. és Fekete, M. (2020): OK, Zoomer – a digitális tanulás problémái. *Opus et Educatio*. **7**. 3. sz., 203–207. DOI: <https://doi.org/10.3311/ope.389>
- Nagy, Á. és Fazekas, A. (2016): Offline helyett online szabadidő? A fiatalok szabadidős tereinek és médiahasználatának átalakulása. *Médiakutató*. **16**. 2. sz., 41–57.
- Nagy Á. (2022): A survey-n is túl. In: Uő. (szerk.): *A lábjegyzeten is túl*. Excenter-SDI, Budapest.
- Panarese, P. és Azzarita, V. (2021): The Impact of the COVID-19 Pandemic on Lifestyle: How Young people have Adapted Their Leisure and Routine during Lockdown. *Young*. **29**. 4. sz., 535–564. DOI: <https://doi.org/10.1177/11033088211031>
- Qubit (2020): Minden ötödik magyar felsős kimarad a kötelező online távoktatásból. Letöltés: <https://qubit.hu/2020/04/06/minden-otodik-magyar-altalanos-iskolas-kimarad-a-kotelezo-online-tavoktatasbol> (2021. 04. 25.)
- Szilveszter, Á., Kassai R., Takács Zs., Futó, J. (2021): Az otthoni tanulás sikerességét bejósoló tényezők a Covid–19 okozta vészhelyzet miatt kialakított digitális munkarendben eltérő szocioökonómiai helyzetű családok esetében. *Educatio*. **30**. 1. sz., 88–102. DOI: 10.1556/2063.30.2021.1.7
- Székely, L. és Aczél, P. (2018): Magyar világ 2.0 – fiatalok és az újmédia. In: Székely, L. (szerk.): *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Kutatópont, Budapest. 353–389.
- Székely, L. (2021): A járvány nemzedéke – magyar ifjúság a koronavírus-járvány idején. In: Uő. (szerk.): *Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején. Tanulmánykötet a Magyar Ifjúságkutatás 2020 eredményeiről*. Enigma 2001 Kiadó és Médiaszolgáltató Kft., Budapest. 9–33.
- Vicsek, L. (2017): Online fókuszcsoportok alkalmazása – Lehetőségek, korlátok és tanácsok a hatékonyság növelésére. *Vezetéstudomány*. **48**. 4. sz., 36–45. DOI: 10.14267/VEZTUD.2017.04.06
- Zwanka, R. J. és Buff, C. (2020): COVID-19 Generation: A Conceptual Framework of the Consumer Behavioral Shifts to Be Caused by the COVID-19 Pandemic. *Journal of International Consumer Marketing*. DOI: 10.1080/08961530.2020.1771646

